

ایران یک قدم نزدیکتر به عضویت در سازمان همکاری شانگهای

به قلم نیکول گراجوسکی (/fa/experts/nykwl-grajwsky/)

۶ اکتبر ۲۰۲۳

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/iran-one-step-closer-sco-membership

العربية (/ar/policy-analysis/ayran-tqtrb-khtwt-mn-alandmam-aly-mnzmt-shanghhay-lltawn/)

درباره نویسنده

نیکول گراجوسکی (/fa/experts/nykwl-grajwsky/)

نیکول گراجوسکی هموند امنیت بین‌المللی در مرکز بلفر برای علوم و امور بین‌الملل در مدرسه کندی در هاروارد و دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل در دانشگاه آکسفورد است

تحلیل کوتاه

بررسی منافع واقعی - و محدودیت‌های - پیوستن به سازمان همکاری شانگهای که به اصطلاح «ضد ناتو» است می‌تواند به سیاست‌گذاران کمک کند تا از آنچه تهران چین روسیه و دیگر شرکت کنندگان در اجلاس سمرقند تلاش می‌کنند به دست آورند فهم بهتری پیدا کنند

یک سال پس از موافقت سازمان همکاری شانگهای با درخواست عضویت ایران پیش‌بینی می‌شود که ایران با امضای تفاهمنامه [تعهدات \(http://eng.sectsc.org/news/20220314/823003.html\)](http://eng.sectsc.org/news/20220314/823003.html) در نشست ۱۵ و ۱۶ سپتامبر این سازمان در سمرقند گام دیگری در روند عضویت بردارد با این اقدام روند رسمی یکساله برای آنکه ایران به عضویت کامل دست یابد آغاز می‌شود

سازمان همکاری شانگهای از زمان تشکیل در سال ۲۰۰۱ پیش از این تنها یک بار اعضای جدید پذیرفته است آن هم هنگامی بود که تقاضای عضویت هند و پاکستان در نشست سال ۲۰۱۵ سازمان تصویب شد دو کشور فوق در نشست سال ۲۰۱۶ تفاهمنامه تعهدات را امضا کردند و در اجلاس سال ۲۰۱۷ عضویت کامل آنها در سازمان پذیرفته شد

تفاهمنامه استانداردی که ایران امضا می‌کند تعهدات مختلفی را که از یک کشور انتظار می‌رود برمی‌شمارد از جمله الحاق به موافقتنامه‌ها و معاهدات سازمان همکاری شانگهای مانند منشور تأسیس سازمان و کنوانسیون آن در مورد مبارزه با تروریسم افراط‌گرایی و تجزیه‌طلبی و وقتی که تهران این پیش‌نیازها را برآورده سازد اسناد تقاضای عضویت را برای تصویب به دبیرخانه سازمان در پکن ارائه خواهد کرد اگرچه ممکن است چنین الزاماتی روی کاغذ سختگیرانه به نظر برسد اما واقعیت این است که ظرفیت نهادی

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iranian-membership-shanghai-cooperation-organization-motivations-and-implications> (motivations-and-implications) سازمان همکاری شانگهای برای اطمینان از تحقق این توافق‌ها به دو نهاد دائمی محدود می‌شود: دبیرخانه در پکن و اداره منطقه‌ای ضدتروریسم در تاشکند که هیچ کدام ظرفیت قانونی برای اعمال تصمیم‌ها را ندارند در هر صورت سابقه هند و پاکستان نشان می‌دهد که ایران احتمالاً در تابستان ۲۰۲۳ به عضویت کامل درخواهد آمد

سازمان همکاری شانگهای اغلب به عنوان بلوکی دارای ماهیت ضدغربی معرفی می‌شود و حتی برخی آن را «ضد ناتو» توصیف می‌کنند با این حال در عمل اختلاف‌های میان کشورهای عضو هماهنگی سیاست‌گذاری و یکپارچگی منطقه‌ای این بلوک را از زمان پیدایش آن تاکنون محدود کرده است این تا حدی برمی‌گردد به ظرفیت اداری ناکافی و طراحی سازمانی آن سازمان همکاری شانگهای از طریق اجماع اداره می‌شود و این امر همکاری اساسی را محدود می‌کند از همین رو کارکرد این سازمان بیشتر شبیه مجمعی برای بحث و تعامل است تا یک اتحادیه رسمی منطقه‌ای شبیه ناتو یا اتحادیه اروپا

بعید است که اجلاس سمرقند از این سابقه عدول کند. کشورهای عضو بر سر بزرگ‌ترین مسئله امنیت جهانی روز - یعنی جنگ روسیه در اوکراین - اختلاف نظر دارند (<https://www.fpri.org/article/2022/03/understanding-central-asias-cautious-approach-to-russias-invasion-of-ukraine>). بنابراین می‌توان انتظار داشت که این نشست از خطابه‌های معمول سازمان همکاری شانگهای در مورد تروریسم افراط‌گرایی و ظهور یک سیستم بین‌المللی چندقطبی فراتر نرود. حتی با این وجود سازمان احتمالاً از عضویت ایران به نفع گفتار خود درباره رو به رشد بودن وجهه جهانی سازمان همکاری شانگهای بهره‌برداری خواهد کرد.

علی‌غم اینکه سازمان همکاری شانگهای فاقد هرگونه سازوکار رسمی برای تقویت تجارت میان اعضا است. مقام‌های ایرانی می‌گویند که روند عضویت در این سازمان شرایط اقتصادی کشورشان را تقویت کرده است. روح‌الله لطیفی سخنگوی گمرک ایران در ماه جولای اعلام کرد (<https://www.al-monitor.com/originals/2022/07/iran-increases-non-oil-trade-shanghai-cooperation->) که صادرات غیرنفتی ایران به کشورهای سازمان همکاری شانگهای در سه ماهه دوم سال ۲۰۲۲ افزایش ۲۰ درصدی داشته است و در مجموع در آن مدت به پنج‌ونیم میلیارد دلار رسیده است. تهران همچنین میزبان چندین نشست بوده که به منافع تجاری (<https://www.iribnews.ir/fa/news/3313676/%D9%85%D8%B2%D8%A7%DB%8C%D8%A7-%D9%88-%D9%81%D8%B1%D8%B5%D8%AA-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AA%D8%AC%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D8%B9%D8%B6%D9%88%DB%8C%D8%AA-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D8%B3%D8%A7%D8%B2%D9%85%D8%A7%D9%86-%D9%87%D9%85%DA%A9%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D8%B4%D8%A7%D9%86%DA%AF%D9%87%D8%A7%DB%8C>) عضویت در سازمان همکاری شانگهای اختصاص داشته است. با توجه به بن‌بست موجود میان جمهوری اسلامی ایران با غرب بر سر مذاکرات اتمی و تحریم‌ها مقام‌های ایرانی از مشارکت در سازمان همکاری شانگهای به عنوان ابزاری برای مشروعیت بخشیدن به سیاست «نگاه به شرق» حکومت استفاده می‌کنند.

این علاقه‌مندی به سازمان همکاری شانگهای اغلب به عنوان نتیجه رشد روابط ایران با روسیه و چین ترسیم می‌شود. در تحولات اخیر جنگ اوکراین روابط تهران با مسکو را عمیق‌تر کرده است (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/russia-and-iran-keep-growing-closer>). و همزمان روابط با پکن در دوره ریاست‌جمهوری ابراهیم رئیسی نقش برجسته خود را حفظ کرده است. با این حال حکومت ایران سازمان همکاری شانگهای را به عنوان بستری برای گسترش روابط خود با قدرت‌های کوچکتر هم می‌بیند. تصویب اولیه عضویت ایران در سازمان در سال گذشته با مجموعه‌ای از مبادلات دیپلماتیک میان ایران و تاجیکستان (<https://www.tasnimnews.com/en/news/2022/05/30/2719350/iran-tajikistan-sign-17-agreements>) قزاقستان (<https://astanatimes.com/2022/06/kazakhstan-and-iran-agree-to-boost-trade-and-economic-cooperation-during-tokayevs-official-visit-to-tehran>) و ازبکستان در بهار و تابستان ۲۰۲۲ دنبال شد. در واقع سازمان همکاری شانگهای یک مجمع دیپلماتیک برای پیگیری روابط نزدیک‌تر با منطقه را در اختیار ایران می‌گذارد. روندی که قبلاً به واسطه نبود انسجام سیاست‌گذاری و محدودیت‌های داخلی مختل شده بود. دولت‌های آسیای مرکزی نیز به سهم خود ایران را یک کانون حمل‌ونقل بالقوه و جایگزینی برای وابستگی به روسیه تلقی می‌کنند.

بدون شک مشارکت ایران در نشست سمرقند و عضویت نوپا در سازمان همکاری شانگهای به معنی یک راه حل نهادین برای انزوای بین‌المللی این کشور نیست. اما هر دو نکته‌ای که ذکر شد شاخص‌هایی قابل پیگیری برای مشارکت و همکاری فزاینده تهران با کشورهای به شمار می‌رود که در سپهر نفوذ سازمان همکاری شانگهای قرار می‌گیرند.

نیکول گراجوسکی هموند پسا-دکتری امنیت هسته‌ای استنتون در مرکز علوم و مناسبات بین‌الملل بلفر است. این مقاله با حمایت برنامه بنیاد دایان و گیلفورد گلیرز در انستیتو واشنگتن در زمینه رقابت قدرت‌های بزرگ و خاورمیانه منتشر شده است.

مقاله‌ها و دیدگاه‌ها

پذیرش هسته‌ای شدن ایران

۶ اکتبر ۲۰۲۲

♦
رابرت ستلوف

([fa/policy-analysis/pdhyrsh-hsthay-shdn-ayran/](#))

BRIEF ANALYSIS

The Latest Chapter in Iran's Hostage Diplomacy

۶ اکتبر ۲۰۲۲

♦
Henry Rome

([/policy-analysis/latest-chapter-irans-hostage-diplomacy](#))

ARTICLES & TESTIMONY

High Prices, War in Ukraine, a Cold Winter Ahead—and Now OPEC+ Piles On

۴ اکتبر ۲۰۲۲

♦
Simon Henderson

([/policy-analysis/high-prices-war-ukraine-cold-winter-ahead-and-now-opec-piles](#))

TOPICS

([fa/policy-analysis/rqabt-qdrthay-bzrg/](#)) رقابت قدرت‌های بزرگ

([fa/policy-analysis/anrzh-y-w-aqtsad/](#)) انرژی و اقتصاد

REGIONS & COUNTRIES

([fa/policy-analysis/ayran/](#)) ایران